Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

**LAUSUNTO**

13.2.2024 HVK/2024/00180-2

Lausuntopyyntö: Talousvaliokunta, E 58/2023 vp

**Suomen avaintavoitteet EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi**

Euroopan turvallisuusympäristö on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan vuoksi perustavanlaatuisella tavalla. Lisäksi suurvalta- sekä globaalit taloussuhteet ovat laajemminkin herkässä murrosvaiheessa. Geopoliittisesta tilanteesta johtuvat uudet ja vahvistuneet uhat edellyttävät huoltovarmuuden turvaamisen ja varautumisen tason nostamista kaikilla tasoilla. Strategisen tason omavaraisuutta tulee kaikkein kriittisimmissä tuotteissa ja palveluissa nostaa sekä kansallisesti että EU-tasolla toteutettuna.

Euroopan unioni pyrkii erityisesti lainsäädännön avulla vahvistamaan sekä jäsenmaiden omia että unionin yhteisiä varautumistoimenpiteitä. Kaikille EU-jäsenmaille yhteisiä vähimmäisvaatimuksia ovat asettaneet esimerkiksi kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä koskeva CER-direktiivi ja kyberturvallisuutta koskeva NIS2-direktiivi. Tulevia merkittäviä EU-lainsäädäntökokonaisuuksia ovat esimerkiksi sisämarkkinoiden hätätilaa ja häiriönsietokykyä koskeva säädös (IMERA, ent. SMEI) ja kriittisten raaka-aineiden asetus.

EU:n ja sen jäsenmaiden kokonaisvaltainen varautumisen tason nostaminen on myös Suomen intresseissä. On kuitenkin realistista huomioida, että eurooppalaisen varautumisen tason nostaminen tulee olemaan pitkä ja resursseja vaativa prosessi. Tämän vuoksi Suomen tulee myös jatkossa huolehtia kansallisen huoltovarmuutensa ja kokonaisturvallisuutensa kehittämisestä sekä varautumisen tason nostamisesta ja siihen liittyvästä resurssien varmistamisesta myös siviilipuolella. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että EU-tason toimet eivät heikennä jäsenmaiden omia varautumistoimenpiteitä tai kansallisia järjestelyitä, vaan tukevat niitä.

Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota osoittivat globaalien toimitusketjujen häiriöherkkyyden. Huoltovarmuuden näkökulmasta Suomen tulisi edistää yhteistä EU-tason systemaattista varautumista sekä yhteisvarastointia sellaisten hyödykkeiden ja palveluiden osalta, jotka ovat huoltovarmuuden kannalta kriittisiä ja joiden tuotanto on hyvin keskittynyttä tai joiden kysyntä häiriötilanteessa nousee erittäin merkittävästi ja nopeasti. Osa tätä systeemisten riippuvuusriskien hallintaa on ns. de-risking (riskien asteittainen vähentäminen). EU:n varautumiskontekstissa tämä tarkoittaa kansainvälisten taloudellisten riippuvuussuhteiden haitallisen vaikuttavuuden systeemistä vähentämistä. Jo olemassa olevien riskien vähentäminen vaatii sekä riippuvuuksien järjestelmällistä kartoittamista ja tunnistamista, että niiden vaikutusten arvioimista ja hallintatoimenpiteiden toteuttamista. Uusien haitallisten riippuvuussuhteiden syntyminen on myös pyrittävä välttämään riskien tunnistustyön avulla.

EU:n yhteisen varautumisen sekä omavaraisuuden kehittäminen korostuu entisestään tulevina vuosina, sillä Suomi ei kykene pelkästään yksin varautumaan mahdollisiin laajoihin globaalin talouden häiriöihin. Yksi unionin varautumisen keinoista on huoltovarmuuden kannalta tärkeän tuotannon vahvistaminen ja toteuttaminen EU:n alueella. Koska Suomi on pienenä ja avoimena taloutena riippuvainen kansainvälisestä kaupasta, tulee järjestelyt toteuttaa markkinaehtoisesti. EU:n kehittyvä varautumis- ja huoltovarmuustoiminta tulee tehdä avoimen talouden ja globaalin vaihdannan edut huomioiden.